

Allahverdi Eminov

İbrahim heç vaxt payızı xoşlamırdı. Hətta uşaqlığını da xatırlamışdı, xeyri olmamışdı: payız sarı rəngdədi, yaşılın düşmənidir. Payızda ayaq izlərimi itirirəm. Payızda... Burada sözünü bitirə bilmir, yaxud istəmir, ürəyi ağrayır. Payızda... nə baş verib? İbrahim susur. İşə bax ki, optikaya girəndə sən demə, payız imiş. Şəhərdə bu fəsil hamıya çatmır, çoxusunun ürəyincədi. Qolsuz köynəyini dadlı siqaret kötüyü kimi tullayır və kostyumunu keçirir əyninə. Xoşu birinci kostyuma gəlir, güzgüdə narazı halda bir kostyuma baxır, bir də özünə. Plyajın da pis vaxtı olmur, əl-ayaq seyrelir, hər adam, hər maşın plyajı münasib saymır. İbrahim üçün bunların hələlik mənası yoxdu, şəhərin küçələrinə payızın gəlməsini qonaq-qaralı Bakının demiryolu vağzalının ətrafından hiss eləyirdi. Bu gün də həmçinin. Optikaya can atsa da, içəridə duruxdu, şaşqın hala düşdü, guya dava-dərman axtarır, amma özünü aldatmadı. Sol qapıdan içəri girdi.

Yaşlı qadıncı. İbrahim nədənsə bu qadına diqqət verdi, ağ xalatına bürünmüş bu qadının saçlarına dən düşmüşdü.

Əlləri ta-mam başqa şey deyirdi: yaşı gizlətmək olmaz! İbrahim əsəbləşdi ki, mən bu aptekə nə üçün girmişəm, qadına fikir vermək üçün, yoxsa özümə eynək seçmək üçün?! Hər iki sual ona aydıncı, amma cavab tapmaq çətindi.

İbrahim bürmələdiyi qəzetlərdən birini gözlərinə yaxınlaşdırdı, ən xırda hərfləri oxumaq üçün. Yox, azca da olsa, hərfləri yem kimi gözlərinin işığı "udurdu", daha geri qayıtmırdı. Qadın da sən demə, buna fikir vermiş. - Oğul, - dedi, - oxumaqdan, yazmaq dandı. Cavanların gözü-nün qarasını aparır.

İbrahim birbaşa qadına yaxınlaşdı.

- Mən eynək taxmaq istəyirəm, - dedi. - Gözlərim sahibinə xəyanət eyəyir. Otuz yaşındayam, bacı, - bu an kostyumuna güzcüdə baxdı. Sarıya çalırdı, amma sarı deyildi, bir az təsəlli tapdı ki, Bakıya payız girir, şükür ki, xəbəri yoxdu payızın. Qadın həlim səsle cavan alıcını - İbrahimi süzdü, heç bir "artıq" şey gözüne dəymədi, sakitləşdi: - Sarı sağanaq münasibdir, gözünüze düşər. Və bu sözlərdən sonra peşimanladı. Düzəliş verdi sözlərinə: - Gözünün görmə qabiliyyətini ölçdümsənmi? İbrahimin yadına düşdü ki, neçə həftə əvvəl ölçdürüb və kağızı da cibindədir. Əlini kostyumun sol cibinə apardı, kağızı necə qoymuşdusa, eləcə də çıxarıb qadına uzatdı: - Buyurun, dedi. - Amma sarı rəng istəmirəm. Qadın kağızı alıb araladı, əlini uzadıb sarıya çalan sağanaq çıxartdı.

- Məncə bu, sənə yaraşar. - Həvəslə, həm də erkəyə əlində tutduğu eynəyini sağanağını təriflədi. İbrahim qadının təkidiylə eynəyini sağanağını əlinə alıb o tərəf bu tərəfə çevirdi. Gözüne taxmadan qadına uzatdı.

- Alın, mənə başqa rəngdə verin, yoxdursa narahat olmayın, taparam.

Qadın narazılığını üzə vurmasa da, sözünü birbaşa dedi:

- Olanımız budur, xoşunuz gəlsə, pulunu kassaya keçirin.

İbrahim qadının bu sözünə allandı, kassada üçüncü adam oldu.

...Bakının payızı indi daha tez gəlirdi o illərə nisbətən və onun sakinlərinin xətrinə dəyirdi. Şəhərin xeyir-bərəkəti azalmışdı, adamların da istisi həmçinin. Və Bakının belə payızlardan birində İbrahim poçtdan yorğun çıxdı, qılçalarını sürüyə-sürüyə tanış qızdan gözlərini çəkdi. An-caq ürəyi səksəkəliydi, bəlkə bir ümid var, təqaüdü bu qədər gecikdirməzlər. Qız onu tanıyırdı və heç vədə diqqətsiz olmamışdı. Qız ona insafən adını əzbərlədiyi İbrahim kişiye xeyli baxdı, baxdı. Saçları düm ağ, şümal sifətindəki qırıqların üzdəki cığırı ona qeribə göründü: bu cür adamlar birdən qocalır, zəmanə məcbur eləyir onları. Amma qələmləri daha da müdrikləşir özləri

EYNƏK

(hekayə)

kimi. Heyif ki, poçta təzə gəlmişəm. Görəsən İbrahim kişi iki-üç il əvvəl necə olub, beləmi?

İbrahim eynəyini sol cibindən çıxarıb gözüne taxdı, irəliyə - maviyə çalan şüşə pəncərədən bayıra boylandı. Maşınlar sürüşüb küçə aşağı gedirdi. Elə bu an cavan oğlan poçtun qapısını özünə sarı çəkdi. İbrahim üçün çətin bir iş qalmamışdı. Bayıra çıxdı, havasını içəridəki ha-va ilə dəyişdi, yüngülcə nəfəs aldı: - "Bu qızın növbəsi mənə düşəndə sevinirəm, əli xeyirlidi, boş qayıtmıram. Zaman gör necə bədhəybet olub ki, üzümə baxdı, yəni ki, "İbrahim kişi heçnə yoxdur, hətta qonrının da bəlkə sabah oldu". Sabah olacaqmı?"

İbrahim kişi küçə aşağı ağır-ağır gedirdi. Hərdən ayaqlarının altında qızılı-sarımtıl yarpaqlar qalıb xışıldayırdı.

Səsi qulağına güclə çatsa da, fəhmən eşidirdi: payızın qonağıdı yarpaqlar. Bu ara az qaldı İbrahim kişi yıxılsın, yarpaqların dəstini ayaqlamışdı, sürüşüb üzüquyulu səkiyə uzanaçaqdı. Xoşbəxtlikdən hər şey yaxşı oldu.

Hava çiskinliydi, səkinin sol tərəfi tərtəmizdi, par-par işıldayırdı, yarpaqlar adda-budda gözüne dəyirdi. Elə bil bir küçənin iki aralanmış qolu idi. Sol qolu ürəyincəydi, sağ qolu isə... Eynək kostyumun sol cibində idi, qatlayıb qoymuşdu ki, nə qədər şəhərdə gəzir, gözüne taxsın. Hər şeyi öz rəngində görsün.

Birdən yadına düşdü ki, Səltənəti əl boyda ağ vərəqə yazıb ki, filan-filan şeyləri alsın. Bazarda bunların hamısı var. Bu gün mütləq təqaüdü alacaq. Hər şey əksinə oldu, poçtdan əliboş qayıtdı və üzü beşmərtəbəyə sarı gədir.

Hələ ordan da iki avtobus dəyişməli idi. Ancaq taksi birbaşa gedər evinə, Səltənətin yanına. Hələ bir iş də yadına düşdü: Səltənəti nəvəsinə dəyməli idi, kürəkəni şəhid olub Qarabağda. Yazıq qızı, bir gün görmədi cavan yaşından. Gecəni-gündüzü Meydanda

keçdi, sətəlcəm oldu, ac-susuz qaldı, işdən sıxma-boğmaya saldı. Sevinən vaxtı könüllü getdi orduya.

İbrahim kişi xəstəhal nəvəsinin halına acıyırdı yol boyu. Siyahı ilan kimi cibində qıvrılmışdı, dilini çıxarıb çalmağa adam axtarırdı.

Dayanacağa beş-on addım qalırdı. Mütləq avtobusa oturub getməliydi. Çiskin yağış tündləşirdi, səkiləri təmizləyirdi. İbrahimin gözləri isə sulanırdı, əlacı ona qaldı ki, eynəyi taxsın. Elə də elədi, eynəyini çıxarıb, ovcunda sıxdı, birdən fikirləşdi ki, şüşəsi sınıar, onda gərəkdir evdə də, şəhərdə də kor kimi gəzsin.

Avtobus yox idi, bir dayanacaq da getmişdi, gözü aptekə sataşdı. Optikası ilə məşhur olan bu aptek ona tanış yox, həmyaş, doğma göründü. İşə bax ki, avtobus dayanacağını onun qarşısına gətiriblər. O qadını xatırladı, ürəyi sancdı, üstündən illər keçmişdi, Allah bilir. Görəsən, o qadın dururmu? Axı, bu sarı sağanaqlı eynəyi o vermişdi. Bir azca da əsəbləşmişdi ki, başqa rəngli eynək istəyirsən. Bir kəlmə demədən sarı rəngli eynəyi almışdı və həqiqətən, bu eynəklə neçə min səhifə yazmışdı, neçə min səhifə oxumuşdu.

İbrahim dilxorluğunu bürüzə vermək istəmədi, xüsusilə nəvəsinə mərməyivə almalıydı. Səltənəti onu qapıdan yola salanda da xatırlatmışdı. Əlini cibinə saldı: qəpik-quruş, vəssalam. Eynəyini taxıb küçə boyu gələn-gedənə baxırdı ki, fikrini dağıtsın. Eynəksiz hər şeyi dumanlı se-çirdi, elə bil bulaqlıq suyun içində axırdı.

Avtobus "talkuçka" deyilən yerdə saxladı və sürücü xəbərdarlıq elədi ki, dayanacaq, sonuncudur.

İbrahim kişi dilxor düşdü, talkuçkaya axışan adamlara tamaşa eləməyə başladı. Ta növbəti avtobus gələnə qədər. Aləm vardı burda. Həyatın əsl mübarizə meydanı idi. Ötən illər yadına düşdü. Həmin meydana oxşayırdı.

Hamı olan-qalanını səliqəylə, həvəslə geyinirdi, al-qırmızı şalvar havaya bülənd olurdu. Hamı istəyirdi şüar

söyləsin, yuxarıya - tribunaya baxsın. O meydan harada qalmışdı: cavanlıqda, yoxsa qocalıqda?! İbrahim indi "talkuçka" deyilən meydanda alver eyləyən cavanların yaşındaydı. Ürəyi dözmədi, cavanlığını yadına salıb, özünü "talkuçkaya" sarı verdi, səkini keçmişdi ki, çiskin, yağış səyrirdi, meydan sakitləşdi, hər kəs öz yerini tutdu. Bu ara cavan oğlanlar İbrahimin həndəvərində fırlanmağa başladı. İbrahim eynəyini gözüne keçirib "talkuçkaya" təmkinlə göz gəzdirdi: bu meydana hara axır, əzəmətli görünən binalarımı, yoxsa dənizə sarımı?

Sarı sağanaqlı eynək hələ qocalmamışdı, onun kimi. Ləzzət verdi İbrahim kişiye. Bir pis cəhəti o idi, hər şeyi olduğu kimi göstərirdi, tərtəmiz, aydın. Gözündə çox saxlamadı, ovcunda tutdu ki, hazır vəziyyətdə olsun, bu "talkuçka" çox su aparacaq hələ. Bayaqlı cavanlar İbrahimi dövrəyə aldılar və birbaşa sözlərindən çəkinmədilər.

- Əmi, bu xarici eynəyi sat bizə, ilk müştərisiyik.

Oğlanlardan birisi eynəyə vurulmuşdu, gözü tutmuşdu. Xəyalən bütün komiya mağazaları dolaşdı, yox idi, beləsindən:

- Əmi, sənin üçün nə fərqi? Gedək sənə əlasından alağ. Maşınımız da var. Evəcən apararıq səni.

O birisi göz basdı ki, az danış, kişinin xətrinə dəyər: "Buraya gəlibsə, sətacaq. İndi intellegent adamlar təqaüdə möhtac olublar". (İbrahimin dizləri titrədi, olan qalan taqəti azaldı. Eynəyindən bir andaca iyrendi, niyə özünə müştəri tapdı bu meydanda? Haçan dilindən çıxıb ki, mən eynək satıram?)

Cavan oğlanlardan həmənkə İbrahimi əlindən yapışmışdı, eynəyi gözdən qoymaq istəmədi.

- Qoca, özünü yorma, neçəyə olsa da bu sarı eynəyini alacağ. Vaxtını itirmə, yaqin nəvələrin babalarının yolunu gözləyir.

"Nəvə" sözü İbrahimin damarlarının qanını boşaltdı, yerinə nəvə ilqım bir maye doldurdu. Sən demə, onun yerisi də, gücü də buna bəndmiş.

-Al, on dəfə artıqlaması ilə. Mənim ən çox xoşladığım rəngdir. Gözümə

yalnız sarısı düşür. - Cavan oğlan iri pulları saymadan İbrahimin titrəyən əlinə apardı. - Halal xoşunuz olsun.

İbrahim ovsunlanmışdı, pulları ovcunda sıxdı və sağ əliylə cibindən siyahını çıxarıb eynəksiz gözüne apardı.

Heç nə oxuya bilmədi. Cavanlardan biri bunu gördü və dostuna dedi ki, eynəyi ver kişiyə, nəvə oxusun, qaçmırıq ha!

İbrahim heç nəyə əhəmiyyət vermədən üzünü yana çevirdi, cavanları görməsin. Və o talkuçkanı tərk eləsin. Meydan onu sıxmasın, ürəyi xarab olar, nəvəsinə mərməyivə aparmalıdır, Səltənəti onu gözləyir.

Küçəni ağır-ağır keçdi, meyvə dükəninin üstünə çıxdı. Allahdan olan kimi bura təzə meyvə boşaldırdılar, sonuncu yeşiklərdi. İbrahim sol cibindən pulu çıxartdı, tor zənbilə meyvə töküdü, arxayınlaşdı, nəvəsinin yanına "üzüqara" getməyəcəkdə. Avtobus durmuşdu, gedənə oxşamırdı, heç sürücü də yoxdu yerində.

Sol tərəfdə əyləşmişdi, avtobusun pəncərəsindən meydan ovcunun içi kimi görsənirdi. Çiskinin səyriməsi "talkuçkaya" gələnələrə ləzzət verirdi. Heç payıza oxşamırdı. Ancaq payız İbrahimin xoşlamadığı payız. İbrahimi qəfil gülmək tutdu, gözləri yaşardısı, gülmədi. Ancaq evə çatanda, Səltənəti qapını açanda uğundu. Səltənəti qorxuya düşdü ki, kişiyə nə olub, başına hava gəlib, nədi?

Yorğun içəri keçdi, divana yanına basdı. Televizorda sənədi veriliş gedirdi. Elə o saatda səs-küydən, adamların axınından anladı ki, Meydandır, axındır, səs-küy, qışqırtı...filan...

Baxmaq istəyirdi Meydana. Amma ki seçə bilmədi, bulanıq suya bələlib axırdılar.

Səltənəti ərinin haqsızlıqdanmı, nahatçılıqdanmı hiss elədi ki, eynəyini unudub.

- Eynəyini tax, rahatca bax Meydana. Hə, niyə duruxmusan, olmaya sarı eynəyini qırmısan?

İbrahim gözü sulana-sulana astadan dedi:

- Eynəyi satdım. Təqaüd hələ gəlməyib. Nəvələrimizə... - Səsi parçalandı və piçiltiyə qarışib eşidilməz oldu.

Bu ara Meydan ekranda təkləndi, yerini tribunaya verdi. Və sonra ekranda Meydanın üstünə sarımtıl yarpaqlar yağmağa başladı.